

فرا ترکیب مولفه‌های سیاست‌گذاری فرهنگی در نظام آموزش عالی

علیرضا نصیری فیروز

فوق لیسانس آموزش زبان انگلیسی و کاندیدای دکتری مدیریت آموزش عالی دانشگاه تهران، ایران.

خدایار ابیلی

استاد تمام و عضو هیات علمی گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

abili@ut.ac.ir

جواد پورکریمی

دانشیار و عضو هیات علمی گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه تهران، ایران.

چکیده

مقدمه و هدف: در دو دهه اخیر، با وجود تأکید بر اهمیت فرهنگ، مطالعات سیاست‌گذاری فرهنگی در نظام آموزش عالی کمتر مورد توجه بوده است. شناسایی مولفه‌ها و ارائه الگوی سیاست‌گذاری فرهنگی در نظام آموزش عالی از اهداف مطالعه بودند.

روش: این مطالعه از روش کیفی و مرور نظام‌مند با هدف کاربردی استفاده کرد. مرور نظام‌مند جامعی از مقاله‌ها صورت گرفت که از پژوهش پایگاه داده‌های مختلف با استفاده از سه کلید واژه (فرهنگ، سیاست‌گذاری فرهنگی، آموزش عالی) و ارجاعات مرتبط بین سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۹ به دست آمده بودند. در مجموع ۴۰ منبع مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. معیارهای انتخاب اسناد، هم‌راستایی عنوان، چکیده و محتوای سیاست‌گذاری فرهنگی در آموزش عالی بود.

یافته‌ها: براساس یافته‌های پژوهش سیاست‌گذاری فرهنگی نظام آموزش عالی از سه مرحله (تدوین، اجرا و ارزیابی) تشکیل شده است که به صورت آشکاری در هم تنیده‌اند. مسئله‌یابی، راه‌حلی‌یابی و مشروعیت بخشی از زیر مولفه‌های تدوین سیاست‌ها هستند. اجرای برنامه‌های فرهنگی زیر مولفه‌های مدیریتی و قانونی را در بر می‌گیرد. و در نهایت، شاخص‌های عمومی و حرفه‌ای ارزیابی فعالیت‌های فرهنگی در نظام آموزش عالی را شکل می‌دهند.

نتیجه‌گیری: چنانچه سیاست‌گذاری فرهنگی مطلوب در آموزش عالی صورت نگیرد، یک احتمال وجود دارد و آن این است که دیگران برای ما سیاست‌گذاری فرهنگی خواهند کرد که می‌تواند چالش‌ها و تغییراتی را در نظام آموزش عالی ما پدید آورد.

کلید واژه‌ها: فرهنگ، سیاست‌گذاری فرهنگی، آموزش عالی.

مقدمه

سیاست‌های فرهنگی و ایجاد پیامدها و آثار مورد نظر در جامعه، هدف اصلی نظام سیاست‌گذاری فرهنگی است و در صورت محقق نشدن این پیامدها و آثار، اساساً فلسفه سیاست‌گذاری فرهنگی زیر سوال خواهد رفت. در نظام آموزش عالی ایران، تنها بخشی از سیاست‌ها و برنامه‌های فرهنگی اجرا می‌شوند و تا رسیدن به نتایج مطلوب راه درازی در پیش است. اگر از منظر دانش سیاست‌گذاری به این مسئله نگریسته شود، از علل عمده این عدم موفقیت، عوامل بازدارنده در مراحل مختلف سیاست‌گذاری فرهنگی هستند (همان). سیاست‌گذار با نابسامانی‌های فرهنگی اجتماع خویش مواجه است، آرمان‌های او، تبدیل پلیدی‌ها به نیکی‌هاست. اما هنگامی که به سیاست‌گذاری مبادرت می‌ورزد، بدون توجه به متغیرهای پدید آورنده آن نابسامانی، به بعضی از شاخص‌های محدود کمی بسنده می‌کند. بدیهی است در عین مفید بودن این شاخص‌ها، ولی نمی‌توانند به خودی خود اصلاح‌کننده کژی‌های مذکور باشند (اشتریان، ۱۳۹۱). هم‌چنین در طول دو دهه گذشته، آموزش عالی در پاسخ به نیازهای اجتماعی، اقتصادی و آموزشی دچار تغییرات اساسی شده است (چان^۳ و همکاران، ۲۰۱۷). سیاست‌گذاری اغلب با نگاهی جدید، به محدود نمودن قدرت سنتی سلسله مراتبی (بالا - پایین) و تغییر مسیر آن به سوی تصمیم‌های جمعی می‌پردازد. سیاست‌گذاری در آموزش عالی با رویکرد حکمرانی صورت می‌گیرد (چو^۴ و همکاران، ۲۰۱۷). سیاست‌گذاری فرهنگی در کشور ما علی‌رغم وجود نهادها و دستگاه‌های متعدد فاقد الگوی بومی (نوید ادهم و همکاران، ۱۳۹۴)، جزئی تدریجی و افزایشی^۵ (الوانی و همکاران، ۱۳۹۴)، به صورت دانش جلسه‌ای (توفیقی، ۱۳۹۷)، تدوین سیاست با رای‌گیری قیام و قعودی (ذاکر صالحی، ۱۳۹۷) است. در واقع پاسخ‌گوی انتظارات با توجه به تحولات جهانی نیست و نگاهی گذشته‌نگر و واکنشی^۶ دارد، در حالی که تحولات امروزی نیاز به یک

نظام آموزش عالی نقش مهمی در توسعه جوامع به عنوان مراکز دانش و فرهنگ نوآوری دارد، علاوه بر این، جوامع در حال حاضر با فرایندهای مدیریت تغییر خود مواجه هستند (یانز^۱ و همکاران، ۲۰۱۹). در دو دهه اخیر، با وجود تاکید بر اهمیت فرهنگ، مطالعات سیاست‌گذاری فرهنگی در نظام آموزش عالی کمتر مورد توجه بوده است و در زمینه طراحی عملیاتی، کاربردی و روش سیاست‌گذاری فرهنگی نیز با خلا مواجه بوده‌ایم. پرداختن به امر سیاست‌گذاری فرهنگی از آن جهت اهمیت دارد که نهادهای بسیاری درگیر سیاست‌گذاری فرهنگی‌اند و هزینه‌های زیادی صرف فعالیت‌های فرهنگی می‌شود (اشتریان، ۱۳۹۱). در این مسیر موانعی وجود دارند که فاصله بین وضع موجود و مطلوب را زیاد کرده، تناسب سیاست‌ها، کارایی برنامه‌ها و اثربخشی فعالیت‌ها را تحت تاثیر قرار می‌دهند. مانع، عامل بازدارنده‌ای است که از به کارگیری ابزارهای مشخص سیاست، جلوگیری و یا راه‌های اجرایی شدن آنرا محدود می‌کند. این موانع می‌توانند باعث بی‌اثر شدن یا کم شدن اثر سیاست شوند و مانع موفقیت آن شوند (کنسولت^۲، ۲۰۰۹). نظام فرهنگی کشور لایه‌ای فراتر از نظام سیاست‌گذاری فرهنگی نظام آموزش عالی است و فعالیت‌ها در درون آن صورت می‌پذیرد. عدم توجه به ماهیت پیچیده فرهنگ، فقدان نظریه بومی مورد اجماع و عدم تحول نهادی متناسب با تغییر نگرش‌ها پس از انقلاب به چشم می‌خورند. نظام سیاست‌گذاری کلان کشور نیز به دلیل عدم انسجام و هماهنگی، بی‌توجهی مفرط به فرهنگ و عدم توجه به رشد متوازن و هم‌افزای نظام‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی همراه یکدیگر بر نظام فرهنگی تاثیر منفی گذاشته است (شریف‌زاده و همکاران، ۱۳۹۱). در دانش سیاست‌گذاری مراحل تدوین، اجرا و ارزیابی رابطه تعاملی تنگاتنگی با یکدیگر دارند. اجرایی شدن

فرهنگ سازمانی در آموزش یک ویژگی منحصر به فرد است که از طریق ماموریت و سنت‌های حاکم دانشگاه مشخص می‌شود. اوت^۸ (۱۹۸۹) عوامل تعیین کننده فرهنگ منحصر به فرد سازمانی دانشگاه را به صورت زیر تقسیم‌بندی می‌کند:

- سنت دانشگاهی
- فرهنگ جامعه
- ماهیت فعالیت‌های دانشگاهی (آموزش، پژوهش، ماموریت اجتماعی)
- مفروضات اساسی رهبران

سیاست‌گذاری فرهنگی

سیاست‌گذاری فرهنگی به معنای مدیریت در حوزه فرهنگ (خاشعی، ۱۳۹۷)، شامل مراحل تدوین^۹، اجرا^{۱۰} و ارزیابی^{۱۱} (حسنوی و همکاران، ۱۳۹۵) و مجموعه‌ای از اقدامات هدفمند در مواجهه با مشکل یا مسئله خاص (اشتریان، ۱۳۸۱) است.

ارتباط فرهنگ و سیاست‌گذاری

سیاست‌گذاری در اصل قدمتی به درازای تاریخ بشر دارد، لذا دو دید متفاوت در این رابطه وجود داشته است: الف) دیدگاه افلاطونی: در این دیدگاه فرهنگ جامعه کنترل‌پذیر بوده و بر دانایان و عقلاست که فرهنگ جامعه را مهار و آن را به سوی مسیرهای از قبل تعیین شده رهنمون سازند. همین عقلا مرجع تشخیص درست و نادرست شمرده می‌شوند، لذا سیاست‌گذاری فرهنگ بر عهده آنان است (سلیمی، ۱۳۸۲). ب) دیدگاه ارسطویی: در این دیدگاه، انسان و معانی خلق شده توسط او ذاتی است و دولت باید خود را با این معانی منطبق نماید. وظیفه حکومت ایجاد چتری است که مردم در سایه آن با شادمانی و سعادت زندگی می‌کنند (سلیمی، ۱۳۸۲)

مراحل سیاست‌گذاری فرهنگی

۱) تدوین سیاست‌های فرهنگی در نظام آموزش عالی: در تدوین سیاست، یک مسئله، وضعیتی است از

نگاه فراکنشی^۷ دارد. از نظر فراست‌خواه (۱۳۹۶)، سیاست‌گذاری فعلی آموزش عالی از سپهر اجتماعی و پژوهش‌های میدانی نشأت نگرفته و شاخص‌های کمی در پاسخ‌گویی اجتماعی آموزش عالی کافی نیست و ضرورت توجه به شواهد، توصیف‌ها و تفسیرهای انتقادی و کیفی را گوشزد می‌کند. در نگاه آقابابا (۱۳۹۲)، بدون توجه به بنیان‌های اجتماعی، ارزیابی کم اثر و گمراه کننده خواهد بود و وقتی پای امری کیفی به میان می‌آید، ضرورتی دو چندان پیدا می‌کند. در واقع، اگر ما در فضای جهانی شدن و شرایط متغیر کنونی نتوانیم به جامعه، انتخاب‌های برتر ارائه کنیم، آنجاست که جامعه به سراغ فرهنگ دیگر و جای دیگر می‌رود (عاملی، ۱۳۹۶). در حال حاضر عدم هماهنگی نهادها موجب موازی‌کاری و آشفتگی حکمرانی و سیاست‌گذاری فرهنگی آموزش عالی کشور شده است که این عدم هماهنگی ناشی از عدم تفاهم در نگاه به ماموریت دانشگاه‌ها و حکمرانی در آموزش عالی می‌باشد. حال پرسش‌های اساسی موجود در این حوزه این است که: ۱- مولفه‌های سیاست‌گذاری فرهنگی در نظام آموزش عالی کدامند؟ ۲- الگوی مطلوب سیاست‌گذاری فرهنگی نظام آموزش عالی کدام است؟

مبانی نظری

هدف سیاست‌گذاری فرهنگی بایستی معطوف به فراهم آوردن شرایط مناسب برای شکوفایی استعداد انسان‌ها و اشاعه خلاقیت و نوآوری باشد، طبعاً چنین امری بدون مشارکت ذینفعان (اساتید و دانشجویان) امکان پذیر نیست و این خود در گرو ارتباط متقابل میان سیاست‌گذاران فرهنگی و مجریان نظام آموزش عالی است. (مقتدایی و همکاران، ۱۳۹۵)

فرهنگ سازمانی در آموزش عالی

کارگیری مجموعه‌ای از روش‌های تحقیق برای بررسی قاعده‌مند اثربخشی مداخلات سیاستی، اجرا و فرایندهای آن دلالت دارد که در پس مطلوبیت و ارزش‌ها در راستای بهبود شرایط ذینفعان و گروه‌های هدف بر می‌آیند (امامی میبیدی و اشتریان، ۱۳۹۱)

سؤالات تحقیق

۱- مولفه‌های سیاست‌گذاری فرهنگی در نظام آموزش عالی کدامند؟

۲- الگوی مطلوب سیاست‌گذاری فرهنگی در نظام آموزش عالی کدام است؟

روش تحقیق

این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت داده‌ها و سبک تحلیل در گروه پژوهش‌های کیفی قرار می‌گیرد. اطلاعات اسنادی مبنای روش جمع‌آوری داده‌ها در این پژوهش است. شیوه انجام پژوهش، مرور مطالعات گذشته است که یک فراترکیب با شیوه کدگذاری متداول در پژوهش‌های کیفی است. ابزار گردآوری داده ۴۰ مقاله است که از مجموع ۱۳۵ مقاله جستجو شده در پایگاه‌های اطلاعاتی علمی معتبر داخلی با استفاده از رویکرد هدفمند در بازه زمانی ۱۳۸۷ الی ۱۳۹۹ انتخاب شدند. مبنای روایی این پژوهش نظر متخصصان، استاد راهنما و مشاورین بوده است. شیوه انجام این پژوهش فراترکیب به عنوان یکی از روش‌های فرا مطالعه است. روش فراترکیب، ترکیبی تفسیری از یافته‌های کیفی ارائه می‌نماید، به گونه‌ای که نتیجه ترکیب، بیش از مجموع یافته‌های مورد استفاده است (سندلوسکی و بارسو^۱، ۲۰۰۷ به نقل از ایبلی و همکاران، ۱۳۹۹). در این پژوهش از روش هفت مرحله‌ای فراترکیب سندلوسکی و بارسو (۲۰۰۷)، مانند شکل (۱) استفاده شده است.

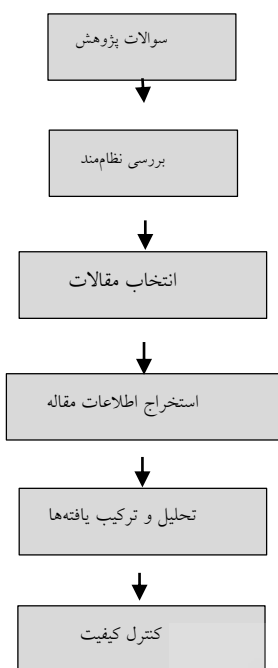
یک نیاز بشری، یک محرومیت یا یک نارضایتی که بوسیله خود شخص یا بوسیله دیگران قابل تشخیص باشد و برای حل این مشکلات به دنبال راه‌حل می‌گردد (اشتریان، ۱۳۸۶). در مرحله تدوین، ضمن شناخت و احساس مشکل، ریشه‌ها و علل بروز آن ادراک می‌شود. هم‌چنین ضمن تحلیل مسائل عمومی متنوع و گسترده و ابعاد مختلف آن، هر یک از آن‌ها در دستور کار سیاست‌گذاری تعیین می‌شوند (هاشمیان، ۱۳۹۱)

۲) اجرای برنامه‌های فرهنگی در نظام آموزش عالی:

اجرای قانون است که پس از تصویب و قانونی شدن سیاست اتفاق می‌افتد. سازمان‌ها با در هم آمیختن رویه‌ها و فنون متفاوت می‌کوشند اهداف یک برنامه یا یک خط مشی پیشنهادی را به نتیجه مطلوب و مثبت برسانند (قلی‌پور، ۱۳۸۷). به زعم بسیاری از نظریه پردازان، دو مرحله تدوین و اجرا از هم جدا نبوده و در هم تنیده‌اند و برای این‌که خط مشی محقق شود باید شکاف میان ذهن و عمل برداشته شود (هاشمیان، ۱۳۹۱). عدم ارائه بسته کاملی از فرهنگ در کنار بی توجهی به مسائل زیبایی شناختی (شعر، هنر، موسیقی، داستان و ...) موفقیت و کارایی اجرای برنامه‌های فرهنگی را با شبهه مواجه می‌سازند (صالحی عمران، ۱۳۹۹)

۳) ارزیابی فعالیت‌های فرهنگی در نظام آموزش عالی:

برای دستیابی به نتایج واقعی و مورد انتظار لازم است سیاست‌ها قبل از اجرا، حین اجرا و پس از آن ارزیابی گردند. در فرایند سیاست‌گذاری فرهنگی نظام آموزش عالی، ارزیابی ناقص سیاست‌ها سبب می‌شود که اجرای سیاست‌های فرهنگی، بازخورد کامل و جامعی از نتایج خود دریافت نکنند. فلذا، مسائل و مشکلات و مسیرهای نادرست گذشته اصلاح نگردند (شریف‌زاده و همکاران، ۱۳۹۱). ارزیابی سیاست فرهنگی بر به

شکل ۱- گام‌های روش فرا ترکیب

جستجوی ادبیات: بیش از ۱۳۵ سند علمی و مطالعه منتشر شده در پایگاه‌های اطلاعاتی علمی معتبر داخلی در سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۹، براساس کلید واژه‌های (فرهنگ^۳، سیاست‌گذاری فرهنگی^۴، آموزش عالی^۵) و ارجاعات مرتبط در زمینه دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی مورد جستجو قرار گرفتند.

شکل ۲- جستجو و انتخاب مقالات مناسب

در ابتدا براساس عنوان، بررسی و در این مرحله ۳۷ سند به دلیل منطبق نبودن با مسئله و متغیرهای تحقیق رد شدند. از ۹۸ سند باقی مانده، با توجه به چکیده، ۳۲ سند دیگر از بررسی خارج شد. در جهت انطباق محتوی اسناد با پژوهش حاضر، از ۶۶ سند باقی مانده، ۲۶ مورد رد شدند در مجموع ۴۰ منبع مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند و برای بررسی، پیدا کردن مولفه‌های اصلی، مقوله‌ها و در نهایت استخراج الگوی سیاست‌گذاری فرهنگی نظام آموزش عالی مناسب تشخیص داده شدند.

کرد و برای هر دسته مقوله‌های شناسایی شد. هم‌چنین یافته‌ها به صورت ساختار یافته ثبت، سپس نوشتن و تفسیر صورت گرفت. پژوهشگر کنترل کیفیت لازم را به صورت زیر (جدول ۱) دنبال کرد. هم‌چنین واریسی و بازبینی اساتید راهنما و مشاور در جهت تامین اعتبار مطالعه دنبال شد. برای بالا بردن اعتبار پژوهش، آنچه که انجام شد، به صورت شفاف ارائه شد. شیوه گردآوری مقالات، عناوین مقالات ورودی و نحوه تلفیق اطلاعات به صورتی گویا بیان شده است.

ترکیب یافته‌ها و ارائه نتایج: اطلاعات اسناد با استفاده از چک لیست اقتباس شده از جوانک لیاولی و همکاران (۱۳۹۶) به نقل از ایلی و همکاران (۱۳۹۹) استخراج گردید. اطلاعات به صورت نویسندگان، نوع سند و مولفه‌ها استخراج و در نهایت برای هر دسته ابعاد شناسایی شدند. برای تجزیه و تحلیل یافته‌های کیفی از تحلیل تم^{۱۶} استفاده گردید. ارزیابی و بازخورد: پژوهشگر در تمام مراحل به دقت منابع را مطالعه و مولفه‌های هر سند را مشخص و دسته‌بندی

جدول ۱- معیارهای اعتبارپذیری تحقیق کیفی لینکلن و گوبا^{۱۷} (۱۹۸۵) به نقل از گرجی پور و همکاران (۵۸:۱۳۹۸)

معیارها	اقدامات پژوهشگر
قابل قبول بودن	مطالعه مقالات و اسناد طی ۳ ماه
انتقال پذیری	انتخاب مقاله مناسب
قابلیت اطمینان	ثبت و ضبط جزئیات
تایید پذیری	رسیدگی و بازبینی مداوم

یافته‌های تحقیق

با بررسی عنوان، چکیده و محتوای مقالات در پایگاه‌های

اطلاعاتی، ۴۰ مقاله برای مرور نظام‌مند انتخاب شدند.

جدول ۲- بازه زمانی اسناد

تعداد	درصد	سال انتشار
۴	۱۰٪	۱۳۸۷ - ۱۳۹۰
۱۱	۲۷/۵٪	۱۳۹۱ - ۱۳۹۴
۲۵	۶۲/۵٪	۱۳۹۵ - ۱۳۹۹

مطالعات حاضر شامل نام پژوهشگر، سال انتشار آثار و مؤلفه‌های مربوط به سیاست‌گذاری فرهنگی در نظام آموزش عالی را در پژوهش‌ها نشان می‌دهد.

برای پاسخ به سوال اول، ۴۰ مقاله از مجموع ۱۳۵ سند اولیه، انتخاب و مورد بررسی قرار گرفتند. مولفه‌های اصلی و زیر مولفه‌های سیاست‌گذاری فرهنگی در نظام آموزش عالی از طریق چک لیستی شناسایی شدند. جدول (۳) جزئیات

جدول ۳- منابع استفاده شده در شناسایی مولفه‌های سیاست‌گذاری فرهنگی

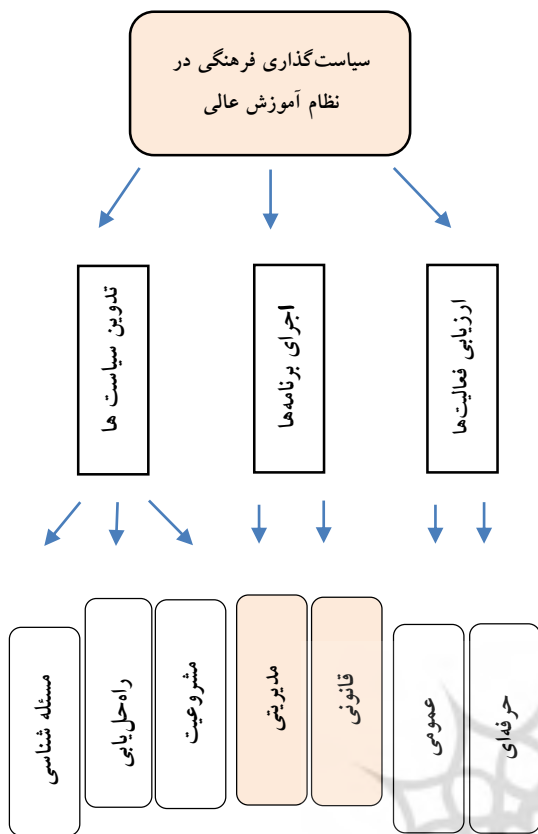
(کد منبع) منبع
(۱) صالحی امیری و همکاران، ۱۳۸۷؛ (۲) فراست‌خواه، ۱۳۸۸؛ ۱۳۹۲؛ (۳) آزاد ارمکی، ۱۳۹۰؛ (۴) رضوانی و همکاران، ۱۳۹۰، (۵) ساجدی، ۱۳۹۱؛ (۶) شریفی و همکاران، ۱۳۹۱؛ (۷) شریف‌زاده و همکاران، ۱۳۹۱؛ (۸) حقیقی کفاش و همکاران، ۱۳۹۲؛ (۹) فاضلی، ۱۳۹۳؛ (۱۰) بزرگی، ۱۳۹۳؛ (۱۱) مختاریان، ۱۳۹۳؛ (۱۲) لطیفی و همکاران، ۱۳۹۴؛ (۱۳) الوانی و همکاران، ۱۳۹۴؛ (۱۴) گیوریان و همکاران، ۱۳۹۴؛ (۱۵) بایانی و همکاران، ۱۳۹۴؛ (۱۶) اسمیت و همکاران، ۱۳۹۵؛ (۱۷) دانایی فرد، ۱۳۹۵؛ (۱۸) دانش‌فرد، ۱۳۹۵؛ (۱۹) اندرواژ، ۱۳۹۵؛ (۲۰) مقتدایی و همکاران، ۱۳۹۵؛ (۲۱) عباسی و همکاران، ۱۳۹۵؛ (۲۲) صمیم، ۱۳۹۶؛ (۲۳) الوندی، ۱۳۹۶؛ (۲۴) قلی‌پور، ۱۳۹۶؛ (۲۵) منوریان، ۱۳۹۶؛ (۲۶) بیک محمدی و همکاران، ۱۳۹۶؛ (۲۷) هاشمی، ۱۳۹۶؛ (۲۸) خاشعی، ۱۳۹۷؛ (۲۹) بیگی، ۱۳۹۷؛ (۳۰) ضابط‌پور کردی و همکاران، ۱۳۹۷؛ (۳۱) نصیری و همکاران، ۱۳۹۷؛ (۳۲) باقری مقدم و همکاران، ۱۳۹۷؛ (۳۳) جواهری، ۱۳۹۸؛ (۳۴) افراسیابی و همکاران، ۱۳۹۸؛ (۳۵) ابراهیم بای سلامی، ۱۳۹۸؛ (۳۶) صاعد موجشی و همکاران، ۱۳۹۸؛ (۳۷) افشاری و همکاران، ۱۳۹۸؛ (۳۸) جاودانی، ۱۳۹۹؛ (۳۹) صالحی عمران، ۱۳۹۹؛ (۴۰) آبروش و همکاران

جدول ۴- فرا ترکیب مولفه‌ها و شاخص‌های سیاست‌گذاری فرهنگی در نظام آموزش عالی

ابعاد	مولفه	شاخص‌ها و کد پژوهش‌گران
تدوین	مسئله‌شناسی	۱- ۲- ۳- ۴- ۵- ۶- ۷- ۸- ۹- ۱۰- ۱۱- ۱۲- ۱۳- ۱۴- ۱۶- ۱۷- ۱۸- ۱۹- ۲۰- ۲۱- ۲۲- ۲۳- ۲۴- ۲۵- ۲۶- ۲۷- ۲۹
	راه حل‌یابی	۱- ۲- ۳- ۴- ۶- ۷- ۸- ۹- ۱۰- ۱۱- ۱۲- ۱۴- ۱۵- ۱۶- ۱۷- ۱۸- ۱۹- ۲۳- ۲۴- ۲۵- ۲۶- ۲۷- ۲۹- ۳۰- ۳۲- ۳۳
	مشروعیت بخشی	۱- ۳- ۶- ۱۱- ۱۲- ۳۰- ۳۱- ۳۵- ۳۶- ۳۷- ۴۰
انجام	مدیریتی	۱- ۴- ۵- ۶- ۸- ۹- ۱۰- ۱۱- ۱۲- ۱۳- ۱۴- ۱۵- ۱۶- ۱۷- ۱۸- ۱۹- ۲۰- ۲۱- ۲۲- ۲۳- ۲۴- ۲۵- ۲۶- ۲۷- ۲۸- ۲۹- ۳۰- ۳۱- ۳۲- ۳۳- ۳۴- ۳۵- ۳۶- ۳۷- ۳۸- ۳۹- ۴۰
	قانونی	۱- ۴- ۶- ۷- ۸- ۹- ۱۰- ۱۱- ۱۳- ۱۴- ۱۵- ۱۶- ۱۷- ۱۸- ۲۱- ۲۲- ۲۳- ۲۴- ۲۵- ۲۶- ۲۷- ۲۹- ۳۰- ۳۲- ۳۴- ۳۵- ۳۸
ارزیابی	عمومی	۱- ۲- ۳- ۴- ۵- ۶- ۸- ۹- ۱۰- ۱۱- ۱۲- ۱۳- ۱۴- ۱۵- ۱۶- ۱۷- ۱۸- ۱۹- ۲۰- ۲۱- ۲۳- ۲۴- ۲۵- ۲۶- ۲۷- ۲۸- ۲۹- ۳۰- ۳۲- ۳۳- ۳۴- ۳۶
	حرفه‌ای	۱- ۲- ۳- ۴- ۶- ۷- ۸- ۱۰- ۱۱- ۱۲- ۱۴- ۱۵- ۱۶- ۱۷- ۱۸- ۱۹- ۲۰- ۲۱- ۲۲- ۲۳- ۲۴- ۲۵- ۲۷- ۲۹- ۳۰- ۳۲- ۳۴- ۳۵- ۳۷- ۳۸- ۴۰

اصلی تدوین سیاست، اجرای برنامه‌ها و ارزشیابی فعالیت‌ها تشکیل شده است. این الگو در شکل (۳) آمده است.

در پاسخ به سوال دوم که الگوی مطلوب ارزیابی سیاست‌گذاری فرهنگی نظام آموزش عالی کدام است؟ نتایج مرور نظام‌مند یافته‌های پژوهش‌ها نشان داد که الگوی مطلوب سیاست‌گذاری فرهنگی از سه مولفه

شکل ۳- الگوی مفهومی

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف شناسایی مولفه‌ها و شاخص‌های سیاست‌گذاری فرهنگی در نظام آموزش عالی صورت پذیرفت. برای بررسی بیشتر هر یک از مقوله‌های اصلی و فرعی با شاخص‌های تاثیرگذار آن‌ها مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

تدوین سیاست‌های فرهنگی

شاخص‌های مسئله‌یابی^{۱۸}: براساس یافته‌های پژوهش، اولویت‌گذاری، وفاداری به حقیقت علمی، تنوع فرهنگی، همراهی دانش با بینش، تفکر عقلانی، نیازسنجی در سیاست‌گذاری، تعریف دقیق مسائل فرهنگی، توجه به رسالت‌ها و ماموریت‌ها، پاسخ‌گویی به نیازهای نو جامعه، مبانی نظری و درک صحیح مسئله، قابلیت کنترل آسان مسئله، آینده‌نگری، استفاده از مطالعات و پژوهش‌ها برای دست‌یابی به مسئله، اولویت‌بندی مسائل، توجه به مسائل اجتماعی در مسئله

محوری، توجه به نیازها و خواسته‌های دانشگاهیان، تمرکز بر حیطه‌های مهم، شناخت و احساس مشکل، مسئله‌یابی از طریق توجه به پژوهش‌ها، سازگاری و تناسب، توجه به نیازها، پاسخ‌گویی به نیازهای جامعه، تجزیه و تحلیل اطلاعات، تصریح صریح و شفاف مشکل، توجه به بافتار و زمینه فرهنگی، هدف‌جویی، آینده‌نگری در جدول (۴) از شاخص‌های مهم مسئله‌یابی در سیاست‌گذاری فرهنگی نظام آموزش عالی هستند. از آسیب‌های مهم در سیاست‌گذاری فرهنگی که موجب اثربخش نبودن سیاست فرهنگی می‌شود، ضعف سیاست و تعریف نادرست مسئله و وضع نشدن آن براساس نیازهای جامعه است (شریف‌زاده و همکاران، ۱۳۹۲). یک مسئله به صورت عملیاتی^{۱۹} به عنوان تفاوت بین وضع موجود و وضع مطلوب تعریف می‌شود (قلی‌پور، ۱۳۹۶). مسئله نیاز یا نارضایتی است که فرد یا گروهی از جامعه آنرا درک می‌کنند و برای آن راه‌حل یا چاره‌ای

پژوهش صورت گرفته، تدوین راه‌حل‌ها بهتر است به شاخص‌های مستخرج از مرور یافته‌های پژوهش‌ها نزدیک باشند. از نظر جرتیک^{۲۶} و همکاران (۲۰۱۱)، برای این‌که تدوین مسئله مهم و موثر باشد، ابتدا باید اهداف کلی سیاست‌گذاری فرهنگی، چارچوب مفهومی و ارزش‌ها (چگونه فکر می‌کنیم؟^{۲۷})، تصمیم‌گیری درباره اولویت‌ها (از کجا شروع کنیم؟^{۲۸})، پیشنهادات برای اقدام (چکار باید بکنیم؟^{۲۹})، ارزیابی مسئولیت‌ها (چه کسی آنرا انجام خواهد داد؟^{۳۰}) و اختصاص منابع (با چه چیزی کار خواهیم کرد؟^{۳۱}) تحلیل و ارزیابی شود.

شاخص‌های مشروعیت بخشی^{۳۲}: براساس یافته‌های پژوهش، توجه به اصول و آداب اجتماعی، ارزش‌ها و هنجارها، فرهنگ برای همه، نگرش مثبت شبکه‌ها، حمایت از محرومین، هم افزایی نهادی، هنجارهای مشترک، ایدئولوژی و مشروعیت بخشیدن، تفکر نو و جوان پسند، میل به وحدت در تکرار، نهادینه سازی ارزش‌ها در جدول (۴)، از شاخص‌های مهم مشروعیت بخشی در سیاست‌گذاری فرهنگی نظام آموزش عالی هستند. وقتی راه‌حل‌های مناسب و کارآمد انتخاب شدند، اقدامات قانونی^{۳۳} و حمایتی^{۳۴} (اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فکری) به راه‌حل‌ها مشروعیت می‌بخشد. این حمایت‌ها ممکن است به صورت قانونی، مالی، حمایتی باشند تا زمینه مناسب برای اجرا فراهم گردد. براساس نتایج حاصل از مرور یافته‌های پژوهش‌ها، مشروعیت بخشی دارای شاخص‌ها و ویژگی‌های ذیل می‌باشد. فاور^{۳۵} و همکاران (۲۰۱۹) در بحث مشروعیت بخشی به سیاست‌ها و راه‌حل‌های فرهنگی پیشنهاد می‌کنند که (۱) بایستی دسترسی به اطلاعات درباره فعالیت‌ها و نیازها ارتقا یابد؛ (۲) آید؛ (۳) مشارکت و همکاری میان سازمان‌های درگیر بیشتر شود؛ (۴) بحث‌ها درباره انسجام از طریق ایجاد محیط مناسب افزایش یابد. به تصویب نهاد قانونی

بجویند (جونز^{۳۶}، ۱۹۸۴). شرط ضروری برای اخذ تصمیم، وجود مسئله است که نشانه وجود شکاف بین اهداف و مقاصد سازمان و سطوح عملکرد واقعی است (حمیدی‌زاده، ۱۳۸۷). با توجه به سه عامل داشتن هدف^{۳۱}، وجود نیاز^{۳۲} و شرایط^{۳۳} افراد درگیر در موقعیت می‌توان وضعیت را به عنوان مسئله قلمداد کرد و یا آن را مسئله دانست (دانش‌فرد، ۱۳۹۳). نحوه تعریف کردن یک مسئله (دانایی‌فرد، ۱۳۹۵)، وجود داشتن نیازها یا نارضایتی‌ها (دای، ۲۰۱۳)، غیر قابل حل بودن از نظر بخش وسیعی از مردم (کرفت^{۳۴} و همکاران، ۲۰۰۴)، به تنهایی قادر به رفع آن نبودن (پورعزت، ۱۳۸۷) و جنبه عمومی داشتن (الوانی، ۱۳۹۴) از ویژگی‌های یک مسئله درست هستند. عوامل بی‌شماری چون تاثیر مطالعاتی، تحقیقات و بررسی‌ها، گزارش‌ها و رخدادها، سخنرانی‌ها و اجتماعات در معرفی و ارائه مسئله نقش دارند (الوانی و شرف‌زاده، ۱۳۹۴)

شاخص‌های تدوین راه‌حل^{۳۵}: براساس یافته‌های پژوهش، واقع‌گرایی، جستجوی حقیقت، درک خلاقیت، تحول‌پذیری، اولویت‌بخشی، فعالیت‌های هدفمند، درک مناسب از شرایط حاکم بر سازمان، تناسب، ارتباط مسائل با راه‌حل‌ها، توجه به اهداف و استانداردها، عقلانیت و اخلاق، توجه به ارزش‌ها و نگرش‌های جامعه، بیان شفاف و ساده سیاست، همراهی دانش و بینش، ارتباط میان سیاست و پژوهش، استفاده از شواهد و اطلاعات صحیح، ریشه‌یابی و علت‌یابی، روزآمدی، ساده و منطقی، عملگرایی و اقتضائات، نوآوری، رعایت شان و منزلت انسانی، توجه به ظرفیت‌های موجود، مدیریت کارآمد اطلاعات، همسویی ترجیحات و ارزش‌ها، احترام به تنوع فرهنگی در جدول (۴)، شاخص‌های مهم تدوین راه‌حل‌ها در سیاست‌گذاری فرهنگی هستند. پس از شناخت مسئله درست فرهنگی و در دستور کار قرار گرفتن آن، باید راهکارها و راه‌حل‌های مناسب برای مواجهه با آن ارائه شود تا پس از انتخاب مناسب‌ترین راه حل، اقدامات لازم صورت پذیرد. براساس

ضوابط ارزیابی، دریافت گزارش‌های مستمر، به کارگیری یک تیم تحلیل‌گر، مشارکت و سازگاری با اقدامات پیشنهادی، اتخاذ روش‌های علمی و تخصصی، عقلانیت اقتصادی و فنی، استاندارد سازی، تولید دانش جدید و منطبق با تغییر، نوآوری‌های فنی، توسعه دموکراسی، توسعه حرفه‌ای، نهادینه سازی ارزش‌ها در جدول (۴)، از شاخص‌های مدیریتی در اجرای برنامه‌های فرهنگی نظام آموزش عالی هستند.

شاخص‌های قانونی^{۴۴}: براساس یافته‌های پژوهش، اجماع و توافق، حق مداری و حق‌گرایی، اهتمام به نقش نهادهای واسط فرهنگی، دستورالعمل فرهنگی، قوانین شفاف، سازگاری قانونی، اجرای قانون، توازن در حمایت از اهداف قانونی، جلب پشتیبانی سیاسی، جلب نظر موافق بیرونی، حفظ سیاست، انسجام قانونی، جلب رضایت و حمایت مشتری، اخلاقی بودن، مشارکت دادن گروه‌های ذی نفوذ، توافق کنشگران دانشگاه، مشارکت‌جویی گروه‌های هدف، امکانات قانونی، احترام به حقوق ذینفعان، امنیت قانونی، استقلال نهادی، استقلال نهادی و حرفه‌ای، مشارکت قانونمند، شکل‌گیری نهادهای دموکراتیک، گفتمان‌سازی در جدول (۴)، از شاخص‌های قانونی در اجرای برنامه‌های فرهنگی نظام آموزش عالی هستند.

اجرا از نظر لغوی به معنای انجام دادن، محقق ساختن، تولید یا کامل کردن وظیفه‌ای معین است (پودل^{۴۵}، ۲۰۰۹). برای آنکه سیاستی به درستی اجرا شود باید منابع لازم پیش‌بینی شود، عواملان اجرا انتخاب شوند و قواعد رویه‌ای مشخصی توسعه یابند (بیگی، ۱۳۹۷). از نظر جرتیک^{۴۶} و همکاران (۲۰۱۱)، ظرفیت‌سازی نهادی^{۴۷} برای عاملان اجرای سیاست‌های فرهنگی سنگ بنای کلیدی یک سیاست‌گذاری فرهنگی مطلوب و موثر است. اطلاعات و مشاوره کنشگران، آموزش عاملان درگیر اجرا، اقدام برای محفوظ نگه داشتن مالکیت سیاست فرهنگی و ظرفیت‌سازی نهادی

رساندن، نهادینه سازی (بیگی، ۱۳۹۷) و وجود بازیگران متعدد (الوانی و همکاران، ۱۳۹۴)، مشروعیت بخشی واقعی یا اساسی^{۳۶}، رویه‌ای^{۳۷}، امکان‌پذیری^{۳۸} و ارتباط بین سیاست و اجرا (پارک^{۳۹} و همکاران، ۲۰۱۵)، از ویژگی‌های این مرحله از سیاست‌گذاری فرهنگی است. قانون اساسی، قوانین موضوعه، آیین‌نامه‌ها، بوروکرات‌ها، گروه‌های ذینفع، از عوامل تاثیرگذار بر مشروعیت بخشی به سیاست‌ها هستند (قلی‌پور، ۱۳۹۶). پایداری، آینده‌نگری، هدف‌داری، گستردگی از ویژگی‌های یک سیاست است که با هدف هماهنگ‌کنندگی، راهنمای عمل، ارزیابی و کنترل عمل می‌کند (الوانی و همکاران، ۱۳۹۴).

تدوین سیاست دارای زیر مقوله‌های مسئله‌یابی، تدوین راه حل و مشروعیت بخشی است. تدوین سیاست جزئی از مرحله پیش از تصمیم‌گیری سیاست‌گذاری به شمار می‌رود (خدایی محمودی و همکاران، ۱۳۹۵). تدوین سیاست بر عهده متخصصان (کینگدون^{۴۰}، ۱۹۹۹)، تکنوکرات‌ها یا نخبگان دموکراسی (فیشر^{۴۱}، ۲۰۰۰) می‌باشد. به یقین، تدوین سیاست یکی از مراحل حیاتی چرخه سیاست‌گذاری فرهنگی است و شکی نیست که طراحی گزینه‌هایی که سیاست‌گذار بتواند از آن‌ها مستقیماً استفاده کند بر تصمیم‌نهایی در زمینه سیاست تاثیر می‌گذارد.

اجرای برنامه‌های فرهنگی^{۴۲}

برای اجرای صحیح برنامه‌های فرهنگی شاخص‌های زیر مورد نیاز هستند:

شاخص‌های مدیریتی^{۴۳}: براساس یافته‌های پژوهش، روحیه انتقادپذیری، پرهیز از جانب‌داری، دموکراسی و تنوع فرهنگی، واقع‌گرایی، تفکر عقلانی، شاخص‌های هدفمند برای ارزیابی، تدوین و تنظیم شاخص‌های ارزیابی، تفکر انتقادی، ارزیابی یک نهاد فرابخشی، استفاده از ظرفیت‌های فرهنگی، معیارها و

وقت و کاهش هزینه، توجه به میراث فرهنگی، مقایسه اهداف و رسالت‌ها با نتایج، افزایش اعتماد عمومی، دستیابی به فضیلت، نگاه مشارکت جویانه، وضوح و درستی، حداکثرسازی مطلوبیت، بهبود وضعیت جامعه و زندگی مردم، انصاف و برابری، ارزیابی و نظرخواهی از ذینفعان، جامعه‌پذیری دانشگاهی، توجه به فرهنگ جامعه و بررسی تحول ارزش‌ها، توجه به منافع ملی، تحلیل به جای ارزیابی، تخلق به اخلاق نیکو و پرهیزکاری در جدول (۴)، از شاخص‌های حرفه‌ای ارزیابی به عنوان یکی از مراحل سیاست‌گذاری فرهنگی هستند.

ارزیابی فعالیت‌ها و پیامدها به خاطر حضور مجموعه‌های متفاوت بازیگران در فضای سیاست و زیر نظام‌های آن یک فرایند پیچیده است که به طور همزمان یا به تناوب در انواع مختلف فعالیت‌های رسمی و غیررسمی حضور دارند (هاولت^{۴۹} و همکاران، ۲۰۰۹). از نظر الوانی و همکاران (۱۳۹۴)، به طور کلی ارزیابی، مقایسه اهداف پیش‌بینی شده برای سیاست و نتایج حاصل از آن است که بوسیله مراجع دولتی و یا غیردولتی با هدف اصلاح، ارتقا، بهبود و اثربخشی فعالیت‌ها صورت می‌پذیرد. از نظر دانش‌فرد (۱۳۹۴)، ارزیابی وقتی موثر^{۵۰}، حرفه‌ای^{۵۱}، منصفانه^{۵۲} اجرا شود، هدفی بالاتر از توقف سیاست را دنبال خواهد نمود. تقویت تشخیص، شناسایی هزینه‌ها و منافع، انسجام بخشی به اهداف، افزایش شفافیت و ارتقای پاسخ‌گویی در ارزیابی حائز اهمیت هستند.

براساس یافته‌ها، توصیه‌های کاربردی زیر جهت سیاست‌گذاری فرهنگی مطلوب پیشنهاد می‌شوند:

نهادینه کردن فعالیت تشکلی‌ها من جمله انجمن‌های دانشجویی، علمی و فرهنگی
حرکت به سمت نظارت و هدایت ارشادی و فاصله گرفتن از نگاه تصدی‌گرایانه

زمینه مشارکت همه ذینفعان را فراهم می‌سازد. در پژوهش الوانی و همکاران (۱۳۹۴)، دسترسی به منابع مالی، نیروی انسانی کارآمد، تجهیزات، اطلاعات و امکانات لازم، آشنایی مجریان به روح و مفاد سیاست و درک و شناخت مشکلی که برای آن راه حل تدوین و تصویب شده، نحوه کنترل و نظارت، بر حسن اجرای برنامه مطلوب و کارای سیاست، برنامه یا طرح مسائل تاثیر می‌گذارند.

ارزیابی فعالیت‌ها و پیامدهای فرهنگی^{۴۸}

فعالیت‌های فرهنگی مورد ارزیابی قرار می‌گیرند تا اصلاح و بهبود فرایندها به همراه پاسخ‌گویی و جلب رضایت ذینفعان تسهیل گردد. شاخص‌های مد نظر در ارزیابی سیاست‌گذاری فرهنگی به صورت عمومی و حرفه‌ای قابل تقسیم می‌باشند:

شاخص‌های عمومی^{۴۹}: براساس یافته‌های پژوهش، روحیه انتقادپذیری، پرهیز از جانب‌داری، دموکراسی و تنوع فرهنگی، واقع‌گرایی، تفکر عقلانی، شاخص‌های هدفمند برای ارزیابی، تدوین و تنظیم شاخص‌های ارزیابی، تفکر انتقادی، ارزیابی توسط یک نهاد فرابخشی، استفاده از ظرفیت‌های فرهنگی، معیارها و ضوابط ارزیابی، دریافت گزارش‌های مستمر، به کارگیری یک تیم تحلیل‌گر، ارزشیابی دیالکتیک، تطابق با استانداردهای جهانی، شفاف و روشن بودن در جدول (۴)، از شاخص‌های عمومی در ارزشیابی به عنوان یکی از مراحل سیاست‌گذاری فرهنگی هستند.

شاخص‌های حرفه‌ای^{۵۰}: براساس یافته‌های پژوهش، تنوع و خلاقیت، پاسخ‌گویی اجتماعی، عدالت‌خواهی، شناخت حق و باطل، ایجاد سامانه‌ای برای نظارت دقیق، پرهیز از سلیقه محوری، انطباق نتایج با اهداف، تخصیص منابع و امکانات، رصد فرهنگی، استقلال‌طلبی، سازگاری متقابل سیاست‌ها، هوشمندی، جهان‌گرایی و بی‌طرفی، توجه به شاخص‌های بخش هنر، عدم اتلاف

استفاده از تجربیات سیاست‌گذاری فرهنگی کشورهای موفق در جهت حل مشکلات بهره‌گیری از نتایج پژوهش‌ها و یافته‌های علمی در جهت سیاست‌گذاری فرهنگی.

منابع

آبروش، رضا؛ حسین، امین بیدختی، علی‌اکبر؛ رضایی، علی محمد و صالحی عمران، ابراهیم (۱۳۹۷). مطالعه عوامل موثر و زمینه ساز اجرای خط مشی‌های آموزش عالی در ایران، فصلنامه علمی - پژوهشی، آموزش عالی ایران، سال دهم، شماره دوم.

آزاد ارمکی، تقی و منوری، روح (۱۳۹۰). در آمدی برای تحلیل محتوای سیاست‌های فرهنگی، فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات. سال ششم، شماره ۲.

آقابابا، ابوالفضل (۱۳۹۲). تقسیم کار اجتماعی (مکانیکی یا ارگانیکی) و رویکرد مبتنی بر (تصمیم یا اتفاق) و ارزشیابی کیفیت در آموزش عالی، مجموعه مقالات دومین کنفرانس ارزشیابی و تضمین کیفیت در نظام‌های آموزش، سازمان سنجش آموزش کشور.

ابراهیم بای سلامی، غلام حیدر (۱۳۹۸). فرهنگ و سیاست‌گذاری در ایران، فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، دوره ۲، شماره ۵.

ایلی، خدایار؛ پورکریمی، جواد؛ حاج خزیمه، مجتبی و حاتمی، محمدرضا (۱۳۹۹). شناسایی مولفه‌های توسعه حرفه‌ای مدیران گروه‌های آموزشی دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی (یک مطالعه فراترکیب)، فصلنامه علوم دریایی.

اسمیت، کوین و دابلیو لایمر، کریستوفر (۱۳۹۵). درآمدی بر نظریه خط مشی‌گذاری عمومی، ترجمه: حسن دانایی‌فرد، انتشارات صفار.

اشتریان، کیومرث (۱۳۸۱). روش سیاست‌گذاری فرهنگی، تهران: کتاب آشنا. چاپ اول.

اشتریان، کیومرث (۱۳۸۶). سیاست‌گذاری عمومی در ایران: آسیب‌شناسی فرایند بررسی اجرای سیاست‌ها، موانع و مشکلات فراروی آن، سایت خبرگزاری دانشجویان ایران (اسپا).

اشتریان، کیومرث (۱۳۹۱). مقدمه‌ای بر سیاست‌گذاری فرهنگی، تهران: انتشارات جامعه شناسان.

افراسیابی، رویا و یارل، ناهید (۱۳۹۸). آسیب‌شناسی فرهنگی آموزش عالی، فصلنامه رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، سال سوم، شماره ۱۳.

افشاری، عبدالرحمن، توسلی رکن‌آبادی، مجید و شریعتی، سعید (۱۳۹۸). بازشناسی موانع سیاسی تحقق اهداف سیاست‌گذاری فرهنگی در جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه سیاست، سال ۷، شماره ۲۶.

الوانی، سید مهدی و شریف‌زاده، فتاح (۱۳۹۴). فرایند خط مشی‌گذاری عمومی، تهران: نشر نیاز دانش. الوندی، پدram (۱۳۸۶). فرهنگ و آموزش، انتشارات موسسه مطالعات فرهنگی و اجتماعی.

امامی میبدی، راضیه و اشتریان، کیومرث (۱۳۹۱). طراحی نظام ارزیابی سیاست‌های عمومی در جمهوری اسلامی ایران، مجله پژوهشنامه علوم سیاسی، دوره هفتم، شماره ۲.

اندرواژ، سید فاطمه (۱۳۹۵). ارزیابی برنامه‌ها و فعالیت‌های فرهنگی دانشگاه خوارزمی از منظر دانشجویان و مطلعین کلیدی، دانشگاه ادبیات و علوم انسانی، رساله کارشناسی ارشد. دانشگاه خوارزمی.

بزرگی، حوریه (۱۳۹۳). بررسی چالش‌های سیاست‌گذاری فرهنگی ایران، فصلنامه دین و سیاست فرهنگی، دوره ۱، شماره ۱، پیاپی ۱.

بابائی، سحر و توکلی، غلامرضا (۱۳۹۴). تدوین مدل فرایندی سیاست‌گذاری در سازمان‌های دولتی، فصلنامه سیاست‌گذاری عمومی، دوره ۱، شماره ۳.

- خدایی محمودی، رضا؛ مالی، مجتبی و رفیع زاده، مهرداد (۱۳۹۵). فرایند خط مشی‌گذاری عمومی. تئوری، سیاست و روش‌ها. انتشارات تهران. موسسه کتاب مهربان.
- دانایی فرد، حسن (۱۳۹۵). گفتارهای جدید خط مشی‌گذاری عمومی، انتشارات دانشگاه امام صادق. دانش فرد، کرم الله (۱۳۹۵). فرایند خط مشی‌گذاری عمومی، انتشارات صفار.
- ذاکر صالحی، غلامرضا (۱۳۹۷). آشنایی با موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، سلسله سمینارهای تخصصی مدیریت آموزش عالی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران.
- رضوانی، محمدرضا و منتظری، علی (۱۳۹۰). تحلیل روش‌ها و شاخص‌های ارزیابی فرهنگ، هنر و ارتباطات در کشورهای مختلف جهان، هیئت نظارت و ارزیابی فرهنگی و علمی، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- ساجدی، رضا (۱۳۹۱). شاخص‌های الگوی اسلامی و تربیت عقلانی، گروه تربیت اسلامی؛ مرکز مطالعات راهبردی.
- سلیمی، حسین (۱۳۸۲). سیاست‌پذیری فرهنگ، به اهتمام مجید وحید، تهران، انتشارات باز.
- شریف‌زاده، فتاح؛ الوانی، سید مهدی، رضایی منش، بهروز و مختاریان پور، مجید (۱۳۹۱). موانع اجرای سیاست‌های فرهنگی کشور طی برنامه‌های اول تا چهارم توسعه، بررسی تجربیات مدیران فرهنگی، فصلنامه مدیریت راهبردی، سال هفتم، شماره ۱، پیاپی ۱۳.
- شریفی، سید علیرضا و فاضلی، عبدالرضا (۱۳۹۱). واکاوی سیاست‌گذاری فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، آسیب‌ها و راهبردها، فصلنامه مجلس و راهبرد، سال نوزدهم، شماره شصت و نه.
- صالحی امیری، سید رضا و دولت آبادی، امیر (۱۳۸۷). مبانی سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی فرهنگی، باقری مقدم، ناصری و احمدی، حسین (۱۳۹۷). آسیب‌شناسی حکمرانی و نظام‌های آموزش عالی ایران، فصلنامه علمی پژوهشی سیاست‌گذاری عمومی. دوره ۴، شماره ۴. بیک محمدی، حسن؛ کریمی قطب آبادی، فضل‌الله و شکوهی، شاپور (۱۳۹۶). تحلیل شاخص‌های توسعه فرهنگی، فصلنامه علمی پژوهش مطالعات برنامه ریزی سکونت‌گاه‌های انسانی، دوره دوازدهم، شماره ۱، (پیاپی ۱۳۸).
- بیگی، وحید (۱۳۹۷). مروری جامع بر مبانی و نظریه‌های خط‌مشی‌گذاری عمومی، انتشارات نگاه دانش. پورعزت، علی اصغر (۱۳۸۷). مبانی دانش اداره دولت و حکومت، چاپ اول، تهران، انتشارات سمت.
- توفیقی، جعفر (۱۳۹۷). سیاست‌گذاری در آموزش عالی، سلسله مباحث کلاس‌های دکتری تخصصی مدیریت آموزش عالی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران.
- جاودانی، حمید (۱۳۹۹). سیاست‌گذاری آموزشی، انتشارات موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی.
- جواهری، فاطمه (۱۳۹۸). سیاست‌های فرهنگی در دانشگاه‌های دولتی ایران پس از انقلاب اسلامی، انتشارات دفتر سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم؛ تحقیقات و فناوری.
- حسنوی، رضا؛ نظامی‌پور، قدیر؛ بوشهری، علیرضا؛ آذر، عادل؛ قربانی، سعید (۱۳۹۵). طراحی مدل تاثیر آینده نگاری بر سیاست‌گذاری علم فناوری و نوآوری در سطح ملی با استفاده از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری، فصلنامه سیاست علم و فناوری. سال ششم، شماره ۱.
- حقیقی کفاش، مهدی؛ اسماعیلی، محمدرضا و اکبری، مسعود (۱۳۹۲). ارزیابی عملکرد سازمان‌های فرهنگی، موسسه انتشارات امیرکبیر.
- حمیدی زاده، محمدرضا (۱۳۸۷). تصمیم‌گیری نوین، دانشگاه عالی دفاع ملی.
- خاشعی، وحید (۱۳۹۷). مورد کاوی در سیاست‌گذاری فرهنگی، نشر فوژان.

- پژوهشکده تحقیقات استراتژیک، گروه پژوهش‌های فرهنگی اجتماعی.
- صاعد موجشی، عبدالرحمن، توسلی رکن آبادی، مجید و شریعتی، سعید (۱۳۹۸). بازشناسی موانع سیاسی تحقق اهداف سیاست‌گذاری فرهنگی در جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان، سال ۷، شماره ۲۶.
- صالحی عمران (۱۳۹۹). شاخص‌های تدوین، اجرا و ارزیابی سیاست‌گذاری فرهنگی، مصاحبه در دانشگاه فنی و حرفه‌ای تهران.
- صمیم، رضا (۱۳۹۶). تولید و مصرف در دانشگاه ایران، موسسه مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- ضابط پورکردی، امین بیدختی، علی‌اکبر؛ رضایی، علی محمد و صالحی عمران، ابراهیم (۱۳۹۷). مطالعه عوامل موثر و زمینه‌ساز اجرای خط مشی‌های آموزش عالی در ایران، دو فصلنامه علمی پژوهشی آموزش عالی ایران، سال دهم، شماره دوم.
- عاملی، سعید رضا (۱۳۹۶). گذر از جامعه توده‌ای به جامعه فردی، در نامه شورا، شماره‌های ۱۰۶ و ۱۰۷؛ دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- عباسی، عباس؛ معتضدیان، رسول و میرزایی، محمد قاسم (۱۳۹۵). بررسی موانع و اجرای خط مشی‌های عمومی سازمان‌های دولتی، پژوهش‌های مدیریت منابع سازمانی، دوره ۶، شماره ۲.
- فاضلی، نعمت‌الله (۱۳۹۳). فرهنگ و دانشگاه. نشر ثالث. فراست‌خواه، مقصود (۱۳۸۸) دانشگاه و آموزش عالی، منظره‌های جهانی، مسئله ایرانی، نشر نی.
- فراست‌خواه، مقصود (۱۳۹۲). چکیده بحث در کرسی‌های نقد اجتماعی سیاست آموزش عالی، انجمن جامعه‌شناسی.
- فراست‌خواه، مقصود (۱۳۹۶). نظارت و ارزشیابی در آموزش عالی، سلسله مباحث کلاسی دوره دکتری مدیریت آموزش عالی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران.
- قلی‌پور، رحمت‌الله (۱۳۸۷). تصمیم‌گیری سازمانی و خط‌مشی‌گذاری عمومی، تهران، انتشارات سمت.
- قلی‌پور، رحمت‌الله (۱۳۹۶). تصمیم‌گیری سازمانی و خط‌مشی‌گذاری عمومی، انتشارات سمت.
- گیوریان، محمدرضا و ربیعی، محمدرضا (۱۳۹۴). فرایند خط‌مشی‌گذاری پیشرفته، موسسه کتاب، نشر مهربان.
- لطیفی، میثم و ظهوریان ابوترابی، میثم (۱۳۹۴). تدوین الگوی ارزیابی شاخص‌های فرهنگ عمومی در دانشگاه‌ها، فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، دوره هشتم، شماره ۱.
- مانه‌ایم، یارول و ریچارد ریچ (۱۳۸۵). روش‌های تحقیق در علوم انسانی، ترجمه: لی لی سازگار، تهران، مرکز نشر دانشگاهی.
- مختاریان پور، مجید (۱۳۹۳). عوامل تسهیل‌کننده اجرای موفق سیاست‌های فرهنگی کشور، راهبرد فرهنگ، شماره ۲۷.
- مشبکی، اصغر و خادمی، علی‌اکبر (۱۳۸۷). مروری آسیب‌شناسانه بر سیاست‌ها و سیاست‌گذاری فرهنگی ایران بعد از انقلاب اسلامی، فصلنامه مطالعات فرهنگ و ارتباطات، شماره ۴.
- مقتدایی، مرتضی و ازغندی، علیرضا (۱۳۹۵). آسیب‌شناسی سیاست‌گذاری فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال دوازدهم، شماره سی و چهارم.
- منوریان، عباس (۱۳۹۶). تحلیل خط‌مشی عمومی، انتشارات دانشگاه تهران.
- نصیری، مهدی و لبادی، زهرا (۱۳۹۷). فرهنگ سازمانی در سازمان‌های آموزشی و فرهنگ علمی پژوهشی در آموزش عالی، دو ماهنامه مطالعات کاربردی در علوم مدیریت و توسعه، سال سوم، شماره سه، پیاپی، جلد ۱.

Dye, T (2013). Understanding public policy, J (2019). Legitimization of the inclusion of cultural practices in the planning of water and sanitation services for displaced programs. Water.

Fischer, F (2000). Citizens. Experts and the environment. The politics of local knowledge. Duhan and London. Duke university press.

enkins, W.I (1978). Policy analysis: A political and organizational perspective. London: Martin Robertson.

Jeretic, P and Rosello, D (2011). Operational process for the formulation and implementation of cultural policies. Some basic principles. UNESCO.

Jones, Charlews (1984). An introduction to the study of public policy. Monterey, C.A: Brooks / cole.

Kingdon, J.W (1999). Agendas, alternatives and public politics. New York: Harper Collins. College publications.

Konsult, G (2009). Barriers to implementation, The Konsult knowledge base.

Kraft, E.M & Scott, R.F (2004). Public policy, political analysis and alternatives, CQ press, university of Wisconsin, Green bay.

Park, C; Lee, J & Chung (2015). Is legitimized policy always successful? Policy legitimacy and cultural policy in Korea. Policy sciences.

Paudel, R.N (2009). A critical account of policy implementation theories: status and reconsideration. Nepalese Journal of public policy and governance.

Sandelowski, M & Barroso, J (2007). Handbook for synthesizing qualitative research. Springer Publishing Company. New York.

Yanez, S, Uruburu, A; Moreno, A, & Lumberas (2019). The sustainability report as an essential tool for the holistic and strategic vision of higher education institutions. Journal of cleaner production.

نوید ادهم، مهدی و صادق زاده قمصری، علیرضا (۱۳۹۴). طراحی الگوی سیاست‌گذاری فرهنگی نظام

آموزش و پرورش. فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگی، سال چهارم، شماره پانزدهم.

وحید، مجید (۱۳۸۳). از فرهنگ سیاست‌گذاری تا سیاست‌گذاری فرهنگی، تهران، مرکز بازشناسی اسلام و ایران.

هاشمیان، سید محمد حسین (۱۳۹۱). بازخوانی دانش سیاست‌گذاری در بستر پست مدرنیسم، اجرا و

ارزیابی سیاست‌ها، فصلنامه روش‌شناسی علوم انسانی، دوره ۱۷، شماره ۶۶.

هاشمی، سیدضیاء (۱۳۹۶). سیاست فرهنگی در دانشگاه ایران، موسسه مطالعات فرهنگی و اجتماعی.

هاولت، مایکل، رامش، ام و پرل، آنتونی (۲۰۰۹).

مطالعه خط‌مشی عمومی، چرخه‌های خط‌مشی و زیر

نظام‌های خط‌مشی، ترجمه، دکتر عباس منوریان و دکتر ایراهیم گلشن، ۱۳۹۵. انتشارات موسسه کتاب مهربان.

Chan, S.J & Yang, C.Y (2017). Governance styles in Taiwanese universities: Features and effects. International journal of educational development.

Chou, M.H; Jungblut, J, Ravinet, P and Vulcasovic, M (2017). Higher education governance and policy: an introduction to multi – issue, multi level and multi actor dynamics. UK Limited, trading as Taylor & Francis Group.

یادداشت

^۱Yanez

^۲Konsult

^۳Chan

^۴Chou

^۵incremental

^۶reactive

^۷proactive

^۸Ott

^۹formulation

^{۱۰}implementation

^{۱۱}evaluationl

^{۱۲}Sandelowski & Barroso

^{۱۳}culture

^{۱۴}cultural policy making

^{۱۵}higher education

^{۱۶}theme analysis

^{۱۷}Lincoln & Guba

^{۱۸}finding problem indexes

^{۱۹}operational

^{۲۰}Jones

^{۲۱}goa

^{۲۲}necessity

^{۲۳}condition

^{۲۴}Kraft

^{۲۵}solution formulating indexes

^{۲۶}Jeretic

^{۲۷}How do we think?

^{۲۸}Where do we start?

^{۲۹}What should we do?

^{۳۰}Who will do it?

^{۳۱}What will be working with?

^{۳۲}legitimation indexes

^{۳۳}legal actions

^{۳۴}supportive actions

^{۳۵}Faure

^{۳۶}substantive legitimacy

^{۳۷}procedural legitimacy

^{۳۸}feasibility legitimacy

^{۳۹}Park

^{۴۰}Kingdon

^{۴۱}Fischer

^{۴۲}cultural programs' implementation

^{۴۳}managerial indexes

^{۴۴}legal indexes

^{۴۵}Paudel

^{۴۶}Jeretic

^{۴۷}Institutional capacity building

^{۴۸}evaluating cultural activities and outcomes

^{۴۹}general indexes

^{۵۰}Professional indexes

^{۵۱}Howlett

^{۵۲}effective

^{۵۳}professional

^{۵۴}fair

